

STRATEGIES FOR SUSTAINABLE MANAGEMENT IN THE MOUNTAIN OF SHARR

Hisen Xhemaili

University of Tetova, Department of Geography, Tetovo, Macedonia, hisen.xhemaili@unite.edu.mk,

Abstract: Interregional cooperation through various programs and initiatives is indispensable for the development of the Sharr Mountain region in general and in particular in the part of Macedonia. Many forms of tourism activities are opportunities for business development and are closely related to rural landscape, environment and winter tourism. Nature-based tourism takes into account the enjoyment of landscapes and environmental advantages. In this framework, the idea to announce Sharr Mountain as National Park has been approved for the territory of the Republic of Macedonia, cross-border mountain territory as a protected area that would evolve with the message of co-existence and harmony among peoples, by opening the way and the traditional paths that enable the tourists to circulate in this transboundary space called the "Peace Park". Structures in the protected area would positively impact the halt of environmental degradation, the efficient protection of the region that mainly contains mountain landscapes and a rural life style. This study focuses on the strategies to be followed for in the mountain of Sharr. The potential for development of this space, the way of management so far, the problems and risks that accompany this process are an important part of this study. Opportunities for intervention and integration between the resources that the mountainous area offers are numerous and vary from territory to territory. The objective need for this is to create a unique tourist image that will lead to the utilization of all possible potentials for a rapid, efficient development with fewer problems.

Keywords: sustainable development, tourism, Mountain of Sharr, rural development.

STRATEGJITË PËR MENAXHIM TË QËNDRUESHËM NË MALIN SHARR

Hisen Xhemaili

Universiteti i Tetovës, Katedra Gjeografi, hisen.xhemaili@unite.edu.mk

Abstrakt: Bashkëpunimi ndërrajonal nëpërmjet programeve dhe iniciativave të ndryshme është i domosdoshëm për zhvillimin e rajonit të Malit Sharr në përgjithësi dhe në vecanti në pjesën e Maqedonisë. Mjaft forma të aktiviteteve të turizmit përbëjnë mundësi për zhvillimin e bizneseve dhe janë të lidhura ngushtë me peisazhin rural, ambientin dhe turizmin dimërorë. Turizmi me bazë natyrën merr parasysh shijimin e peisazheve dhe avantazhet ambientale. Në këtë kuadër ka marrë udhë ideja për shaplljen Park Kombëtarë të Malit Sharr hapësirën e Republikës së Maqedonisë, një teritor malor ndërkuftar si një zonë e mbrojtur që do të zhvillohej me mesazhin e bashkjetesës e harmonisë mes popujve, duke hapur rrugë e shtigjet tradicionale që bëjnë të mundur qarkullimin e turistve në këtë hapësirë ndërkufitare të quajtur "Parku i Paqes". Strukturimi në zonë të mbrojtur do të ndikonte pozitivisht në ndaljen e degradimit mjedisor, mbrojtjen efikase të rajonit që përmban kryesisht peisazhe malore dhe një stil jete rurale. Ky studim përqendrohet në strategjitë që duhet të ndiqen për menaxhimin e qëndrueshëm në Malin Sharr. Potencialet e zhvillimit të kësaj hapësire, mënyra e menaxhimit të deritanishëm, problemet dhe reziqet që e shoqërojnë këte proces janë pjesë e rëndësishme e këtij studimi. Mundësitë e ndërhyrjes dhe integritet me resurseve që zona malore afron janë të shumta dhe variojnë nga territori në teritor. Nevoja objektive për këtë është krijimi i një imazhi unik turistik që do të çojë në një shfrytëzim të të gjitha potencialeve të mundshme, për një zhvillim të shpejtë, të efektshëm e me më pak probleme.

Fjalë kyce: zhvillimi qëndrueshëm, turizëm, Mali Sharr, zhvillim rural

HYRJE

Rajoni i Malit Sharr që zë pjesën veriperndimore të Maqedonisë i takon zonës gjeotektonike të Sharr-Korabit, me vazhdimësi në Kosovë dhe Shqipëri. Ka ndërtim gjeologjik kompleks, dallohet për integritetin orografik, larminë e biodiversitetit (rreth 2000 lloje të florës vaskulare, nga të cilat rreth 150 lloje endemike), format glaciale të relievit sidomos në shpatat veriore, peizazhet piktoreske alpine, ekosistemet e ndryshme, resurse të ripërtërishme etj.

Mali Sharr ka një shtrirje në drejtim VL-JP në gjatësi prej rreth 85km, gjerësi mesatare prej 10-30 km dhe sipërfaqe prej rreth 1600km. Përgjatë kurorës së Malit Sharr paraqiten disa dhjetëra maja malore mbi 2000m (maja më e lartë

2747m). Përgjatë kurorës malore të Sharrit shtrihet kufiri shtetëror në mes Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Kosovës. Mali Sharr paraqet zonë të spikatur malore në mes të Kosovës, Maqedonisë e Shqipërisë dhe si pjesë integrale e funksionale me fushgropat markante kufizuese: Pollogu në anën e Maqedonisë, Dukagjini, Rrafshi i Kosovës në anën e Kosovës. Në shpatat veriore të Sharrit, në anën e Republikës së Kosovës me 1986 është shpallur Parku Kombëtar, “Mali Sharr”, me sipërfaqe prej 39.000 ha. Në procedurë e sipër është kërkesa dhe arsyetimi i komunitetit vendor dhe organeve qendrore që territori i Parkut Kombëtar të zgjerohet edhe më tej në drejtim të perëndimit. Në pjesën e Maqedonisë është nisur iniciativa për ta shpallur një pjesë të Mali Sharr, Park Kombëtar, që do të bashkohej me kufirin e Parkut Kombëtar, në Republikën e Kosovës që kap një sipërfaqe prej 48 500 hektarësh dhe paraqet 30% të sipërfaqes së masivit të Sharrit. Mali Sharr është i përfshirë me skulptura mahnitëse guri, shkëmbinjë të lartë që ngrihen drejt reve, liqene dhe burime të lumenjëve. Të gjitha këto e kanë vendosur Malin Sharr një ndër atraksionet më të bukura në Maqedoni dhe vlerësohet si “Perla e Ballkanit”. Mundësitë për zhvillim të qëndrueshëm këtu janë reale, pasi Mali Sharr plotëson standardet me oferta primare turistike, tipike malore në këndvështrimin mjedisor, me ekonominë tradicionale dhe trashëgiminë kulturore. Brenda këtij koncepti, përdorimi i territorit në funksion të këtij zhvillimi ka qenë i ndryshëm. Periudha e tranzicionit u shoqërua me ngecjen e zhvillimit ekonomik të zonës. Vitet e fundit vërehet një prirje pozitive për t’u kthyer në sezonin e verës për aplikimin e turizmit familjarë, i frekuentuar kryesisht nga të huaj, që zënë 30% të vizitorëve. Krahas turizmit, dhe në shërbim të tij, zhvillohet edhe një aktivitet bujqësorë dhe blegtorial i ulët, me ngastra të coptëzuara dhe në periudha sezonale. Shumë pak dimërojnë atje, akoma pak njerëz dhe gjë e gjallë. Zona ofron edhe vizita në objekte historike dhe kulturore. Disa organizma ndërkombëtarë kanë ndikuar pozitivisht në mbështetjen dhe zhvillimin e kësaj zone me projekte konkrete. Tendencat flet në favor të zhvillimit të qëndrueshëm. Mali Sharr rrethohet nga një kurorë malesh të larta me energji e pjertësi të konsiderueshme të relievit, saqë në shumë sektorë marrin trajtë rrëpire. Studimet e ndryshme gjeologo-gjeomorfologjike flasin për një morfogenezë, ku dhe aktualisht mbizotërojnë lëvizjet tektonike ngritëse që dëshmojnë edhe nga intenziteti i erozionit në thellësi në shtratin e lumit Shkumbin. Fushgropa e Pollogut paraqet kontraste të mëdha të relievit e të natyrës në përgjithësi në raport me malet rrethues të Sharrit. Mali Sharr është mjaft i pasur me shpella karstike që gjenden kryesisht në Leshnicë, Vicë, në Pellgun e lumit Shkumbin etj. Për shkak të lartësisë së madhe, lidhja e Malit Sharr me viset e tjera në anën e Kosovës kryhet me anë të qafave, si Qafa e Majës së Kubilicës, Tuma e Madhe, Leshnica, Vërtopi, etj.

HIDROLOGJIA

Sasitë e mëdha të të reshurave atmosferike kanë kushtëzuar edhe begatinë rajonit të Sharrit me ujëra të shumtë, që peizazhit të këtij territori, i jep atraksion të veçantë. Është karakteristikë e përgjithshme se rrjedhjet sipërfaqësore, për shkak të konfiguracionit të terrenit dhe begatisë së sasisë ujore, sidomos gjatë periudhave të reshjeve të shirave, përkatësisht shkëmbinjëve të borës, janë shumë të shpeshta. Pas rrjedhjeve të shpeshta dhe të pasura me ujë të lumenjve malor, me numër të shprehur të ujërave dhe rrjedhjeve të rrëmbyeshme, të cilat këtë territor e presin në të gjitha drejtimet. Rajoni i Malit Sharr jashtëzakonisht është i pasur me një numër të madh të liqeneve malore, më të mëdhenj ose më të vegjël që janë krijuar në thellësitë e akullnajave (glaciale).

Pothuajse të gjithë lumenjtë e Malit Sharr, i takojnë rrethit të derdhjes së lumit Vardar ku lumenjtë më të mëdhenj derdhen në të siç janë: Lumi i Madh, Topushnica, Mazdraça, Lumi i Bogovinës, Lumi i Kamjanit, Shkumbi, Lumi i Porojit, Neproshtenit, Lumi i Leshkës, Bistrica e Tearcës, Dobroshtit, Gabrovnica, Bellovishtit, Lumi Rikita etj. Liqenet glacial paraqesin njërin nga bukuritë më të mëdha të Malit Sharr. Në lartësinë mbidetare 1.900metra ka 39 liqene të cilët posaçërisht dallohen sipas bukurisë dhe madhësisë, siç janë: Liqeni i Bogovinës, Liqeni i Zi, Xholi i Madh, Liqeni i Bardhë etj.

Në Malin Sharr, pas Pirinit, me gjithësej 176 liqene glacial dhe Rillës me 140 liqene, ka më shumë liqene glacial në Gadishullin Ballkanik. Sipas Krivokapiqit ekzistojnë 39 liqene, nga të cilat, 25 janë të përhershëm. Në pjesën e malit që i takon territorit të Republikës së Maqedonisë gjenden 27 liqene. Nga ato 19 janë të përhershëm, ndërsa 8 janë të përkohshëm.

**Ta.nr.1 Karakteristikat morfometrike të liqeneve glacial në Malin Sharr
(Vlerat natyrore te Malit Sharr, SHEM, 2014)**

Emri i Liqenit	Lartësia Mbidetare	Gjatësia (m)	Gjerësia (m)	Sipërfaqja (m ²)	Thellësia (m)
Debreshit të Epërm	2.330	50	32	1.200	1,50
Debreshit të Poshtëm	2.270	77	55	3.760	0,50
Gjoli i Vogël	2.290	115	102	8.240	0,50
Gjoli i Madh	2.180	290	115	26.240	5,60
Gjoli i Zi	2.340	90	70	3.660	0,50
Krivashis	2.250	115	87,5	7.400	?
Liqeni i Bardhë	2.280	-	-	18.000	1,00
Liqeni i Bogovinës	1960	452,5	225	66.880	2.20
Liqeni i Zi	2.170	248	185	33.520	?
Vraçanit të Epërm	2.280	40	40	1.600	2,00
Vraçanit të Poshtëm	2.270	25	25	625	1,00
Dedelbeshit të Madh	1.980	100	80	-	0,50
Dedelbeshit të Vogël	1.820	80	30	-	2,00

BIODIVERSITETI

Mali Sharr është i pasur me resurse të rralla natyrore të cilat kanë vlera të posaçme shkencore, edukativo-arsimore, rekreative, sportive-turistike dhe estetike. Për nga aspekti floristik, Mali Sharr bën pjesë në malet më të begatshme të Gadishullit Ballkanik. Këto bimë gjenden kryesisht në zonat më të larta malore (mbi 2000 m) dhe janë pjesë përbërëse të kullosave të maleve të larta. Në kuadër të florës së pasur me afro 2500 lloje të bimëve, veçohen 323 bimë endemike që Malin Sharr e bënë unikat në Ballkan, ndoshta edhe në Evropë.

Bota shtazore (Fauna), Mali Sharr është i pasur me lloje të shumta të shtazëve siç janë: Gjitarët (Mamalia), Shpendët (Aves), Peshqit (Pisces), Ujëtokësorët (Amphibia), Rreshqitësit (Reptilia) etj.

Gjitarët (Mamalia), Llojet më të rëndësishme të shtazëve të egra janë: dhia e egër, reqebulli, shqarhi i artë, ariu i murrmë, kaprolli, ujku, dhelpra, derri i egër, vjedulla, macja e egër, heroina, miu i fushës, kaprolli, shqarhi i bardhë, ketri etj.

Shpendët (Aves), Në Malin Sharr jetojnë mbi 200 lloje të shpendeve. Në mesin e numrit të madh të llojeve të zogjeve nga kuptimi i posaçëm janë ato të cilat hasen në Listën e rariteve natyrore të Maqedonisë, siç janë: shqiponja e përhimët, shqiponja e maleve, huti i madh, skifteri malor, pula e pyjeve, fëllënza e gurëve, petriti i pulave, lauresha e pyjeve, shqiponja e artë, bufi, skifter dallëndyshengrënës, huti bishtbardhë, fajkoi i kuq, pula e pyjeve, bilbili, sorra, pëllumbi i egër, dallandyshja, laraska, korbi i zi, etj.

Insektet-fluturat, Insektet në aspektin e numrit dhe shumëllojshmërisë janë dominues në Malin Sharr. Në kuadër të tyre, në veçanti, janë hulumtuar fluturat nga të cilët deri më tani janë identifikuar 147 lloje. Mund të konstatohet se në aspektin e shumëllojshmërisë së fluturave, midis të cilave ka edhe lloje endemike, Mali Sharr është i pakrahasueshëm në Ballkan, ndoshta edhe në Evropë.

MUNDËSI ZHVILLIMI TË QËNDRUESHËM

Ekzistojnë shumë përcaktime nga autorë të ndryshëm, por në studimin tonë parapëlqejmë përmbledhtazi atë vlerësim që është bërë dominant në zonat rurale, në kundvështrimin mjedisor, ekonomik, turistik e kulturor. Zhvillimi i qëndrueshëm ka të bëjë me përshtatjen e praktikave të administrimit dhe përdorimit të mjedisit në mënyrë që të sigurojë një nivel të kënaqshëm jetese. Ai e shikon në ekuilibër rëndësinë që ka zhvillimi ekonomik dhe ruajtjen e bazës ekologjike të ekonomisë dhe të turizmit në veçanti. Praktika botërore ka treguar se përmes menaxhimit të kujdesshëm dhe përdorimit të praktikave të duhura, mund të sigurohet vazhdimësia e aftësisë prodhuese të mjedisit.

AKTIVITETET REKREATIVE-TURISTIKE NË MALIN SHARR

Në pjesën e propozuar të Malit Sharr për Park Kombëtar përfshihet pjesa më e madhe dhe më atraktive e Malit Sharr. Për shkak të kushteve të favorshme të relievit dhe klimaterike, në kuadër të Malit Sharr është ngritur kompleksi i rëndësishëm rekreativ-turistik. “Kodra e Diellit“, si një ndër qendrat më të mëdha të turizmit malor dhe dimëror në ish-federatën Jugosllave. Ngritja e objekteve të para, për pushim dhe rekreacion, kanë filluar qysh para Luftës II Botërore. Në qendrën aktuale të skijimit, në lartësi mbidetare prej 1600m, objektet e para të akomodimit janë ngritur që nga viti 1945. Këto ndërtesa gjatë Luftës II Botërore, janë shfrytëzuar edhe si bazë e njësitit partizanë të Aradhes së Sharrit. Qendra e skijimit në Kodër të Diellit është e vetmja qendër skijimi publik me sipërfaqe të rregulluar dhe e përshtatshme për skijim, aktivitete sportive dimërore, pajisje dhe infrastrukturë me interes të gjerë shoqërorë në Maqedoni. Qendra e skijimit disponon me staza të skijimit të kategorive të ndryshme, të lehtë, mesatarisht të rëndë dhe ekstrem të rëndë. Qendra e skijimit në Kodër të Diellit është zhvilluar me destinim të plotësimi të nevojave për aktivitete të sporteve dimërore rekreative dhe garuese që përbëhet nga skijimi alpin, skijimi nordik dhe snoëbord, kurse për fëmijët përdoren edhe aktivitete me saja dhe mjete të tjera për rrëshqitjenë bore. Stazat e skijimit si sipërfaqe të rregulluara dhe shtruara për skijim shërbehen nga një ose më tepër teleferikë. Në kompleksin rekreativ-turistik është ndërtuar infrastrukturë adekuatë e transportit, kapacitete hoteliere për vendosje të turistëve, ski-lifte e teleferik, parking, zona e shtëpive për fundjavë etj.

QELIMI DHE OBJEKTIVAT E STUDIMIT

Qëllimi i këtij vështrimi studimor është identifikimi i vlerave të veçanta natyrore, formave gjeologjike, gjeomorfologjike, klimatike dhe hidrike si dhe evidentimin e të gjitha pasurive të shumëllojshme natyrore të paraqitura në vendbanime të ndryshme në pyje, kulloza, maja malore, diversitetin e pasur të bimëve endemike si dhe të shtazëve të shumta që hasen në masivin e Malit Sharr, mundësit e zhvillimit të qëndrueshëm në funksion të mbështetjes së iniciativës për ta shpallur Malin Sharr zonë të mbrojtur në kategorinë e Parkut Kombëtar. Në identifikimin e objekteve dhe dukurive me vlerë të gjeo-trashëgimisë jam nisur nga parimet e përgjithshme se ato duhet të jenë të cilësishë shumë të lartë dhe që ruajtja e tyre duhet të jetë në gjendje të mirë.

Në arsyetimin profesional-shkencor për iniciativën e shpalljes së Malit Sharr, Park Kombëtar, paraqiten të dhëna preliminare të realitetit klimatik dhe hidrik me rëndësi për hapësirën që do të vihet në ruajtje dhe mbrojtje, por edhe si objekte e dukuri atraktive natyrore. Vlerësimi i karakteristikave klimatike dhe hidrike me rëndësi për shpalljen e Malit Sharr, Park Kombëtar, në këtë punim është bazuar në: veçoritë fizike të vlerave klimatike dhe hidrike, funksionalitetin, rëndësinë, shkallën e ruajtjes dhe rrezikshmërinë e tyre. Analiza e funksionalitetit të vlerave klimatike dhe hidrike, ka rëndësi jo vetëm për mbrojtjen e vlerave ekologjike, por edhe për vetë faktin e aftësisë për të vënë në funksion të Parkut Kombëtar. Në këtë studim prezantohen aspekte preliminare të arsyes së shpalljes së Malit Sharr, Park Kombëtar, ndërsa do të vazhdojnë aktivitetet për përfshirjen e hollësishme në identifikimin e vlerave të përgjithshme të këtij territori. Qëllimi i këtij punimi është që të shërbejë edhe për ngritjen e vetëdijes te banorët dhe institucionet vendore, për rëndësinë që ka biodiversiteti i Malit Sharr dhe mundësitë që jep ky masiv për zhvillimin e turizmit pas shpalljes së tij si Park Kombëtar.

RESURSET DHE MUNDËSITË E ZHVILLIMIT TË QËNDRUESHËM EKONOMIK NË MALIN SHARR

Ekzistojnë shumë përcaktime nga autorë të ndryshëm, por në këtë studim parapëlqejmë përmbledhazi vlerësimin që është bërë dominant në zonat rurale, në kundështrimin mjedisor, ekonomik, turistik e kulturorë. Zhvillimi i qëndrueshëm ka të bëjë me përshtatjen e praktikave të administrimit dhe përdorimit të mjedisit në mënyrë që të sigurojë një nivel të kënaqshëm jetese. Ai e shikon në ekuilibër rëndësinë që ka zhvillimi ekonomik dhe ruajtjen e bazës ekologjike të ekonomisë dhe të turizmit në veçanti. Praktika botërore ka treguar se përmes menaxhimit të kujdesshëm dhe përdorimit të praktikave të duhura, mund të sigurohet vazhdimësia e aftësive prodhuese të mjedisit. Koncepti i zhvillimit të qëndrueshëm është i gjerë e kompleks, mundësitë, pavarësisht realitetit të sotëm, këtu janë reale e jo vetëm një slogan. Mali Sharr, në resurset e shumta natyrore, mbart mundësi potenciale për zhvillim e mirëqenie të banorëve të tij, pasi çështja e mjedisve malore në përgjithësi dhe atij të Sharrit në veçanti, është lidhur veçmas me zhvillimin e qëndrueshëm dhe sfidat e tij. Vërehen dallime thelbësore midis periudhës së ish-Jugosllavisë dhe periudhës pas pavarësimit të Maqedonisë si shtet edhe atë në të gjitha aspektet e zhvillimit ekonomik e social (të vlerësimi të mjedisit dhe të shfrytëzimit për turizëm).

EKOTURIZMI SI MODEL AKTUAL ZHVILLIMI DHE PRODUKT I PRITSHËM NË MALIN SHARR

Oferta primare turistike e parashtruar është argument më i qartë për modelin e zhvillimit të ekoturizmit. Si për çdo lloj të turizmit të evidentuar, është e domosdoshme të përcaktohet statusi dhe objektivat e qarta. Identifikimi i potencialit ekoturistik të zonës me përparësitë, pengesat, mundësitë dhe kërcënimet nga zhvillimi i turizmit. Identifikimi e stakeholders, roli dhe strategjitë që duhet përdorur në zhvillimin e turizmit në Malin Sharr. Për ta sjellë në funksion të zhvillimit të qëndrueshëm, ky lloj turizmi kërkon qëndrueshmëri ekologjike, sociale, kulturore dhe ekonomike, për rritjen e cilësisë së jetës së komunitetit lokal.

MUNDËSITË E ZHVILLIMIT TË ZONËS MALORE

Mjedisi, aspekte kulturore dhe ekonomike. Vendndodhja dhe natyrë aktive me potenciale të mëdha zhvillimi. Tendencat në rritje të tregut të turizmit natyror. Lidhur me kërkesat e turistëve të huaj vihet re interes i përtërirë për trashëgiminë kulturore. Tendencë për kultivimin e kulturave bujqësore, ekologjikisht të pastra, që nxisin agroturizmin dhe gastronominë tradicionale. Lloje të përshtatshme për blegtorinë malore dhe prodhime blegtorale të zonës. Bimë medicinale, frute malore dhe kërpudhat e ahishteve-burimi i të ardhurave për banorët. Përdorimi i resurseve pyjore nga pikëpamja ekonomike, por duke ruajtur biodiversitetin. Krijimi i vendeve të punës dhe ndërgjegjësimi në zbatim të kapacitetit të “ndihmuarit të vetvetes”. Shtimi i numrit të shtëpive për turizëm familjar, të tipit të haneve. Turizmi i integruar me ekonominë bujqësore dhe blegtoriale, ofron të ardhura plotësuese për popullësinë lokale. Reaktivizimi i punimeve artizanale të drurit, të leshit, punimeve të gurit nga mjeshtrit popullorë që kanë mbetur ose që mund të kthehen. Rivlerësimi i pasurive të trashëgimisë kulturore dhe të objekteve, meremetimi i shtëpive të vjetra etj. Ngritja e një muzeu për florën dhe faunën karakteristike të Malit Sharr, që të bëhet i vizitueshëm nga turistët vendas dhe të huaj.

KONKLUZIONE

- 1.Me gjithë mangësitë që vërehen, Mali Sharr ka mundësi të mëdha për zhvillim të qëndrueshëm. Ai mbetet destinacion turistik i sigurtë, me larmi të mëdha të atraksioneve natyrore, kulturore dhe ekonomike .
- 2.Mali Sharr ka kapacitete për të pritur turistë vendas dhe të huaj. Këtë e tregon rritja e numrit të strukturave akomoduese, sidomos në qendrën turistike Kodra e Diellit, që ushtrojnë turizmin dimërorë.
- 3.Krahas turizmit dhe në shërbim të tij zhvillohet një bujqësi e blektori e pamjaftueshme dhe e shpërndarë në ngastra të copëzuara dhe sezonale.
- 4.Mungojnë planet rregulluese hapsinore për fshatrat e banuara dhe qendrën turistike, shumë gjëra i janë lënë spontanitetit, gjithashtu mungon bashkëveprimi dhe kordinimi me komunitetin lokal i vendimmarrësve në rang rajonal e kombëtar.

REKOMANDIME

- 1.Mali Sharr me peizazhin e tij atraktiv, me një numër të madh formash të ndryshme morfologjike, ndërtim gjeologjik specifik dhe akuifere dhe burime ujore nëntokësore të ndryshme, me llojllojshmëri të tokave dhe një gjeo-trashëgimi të rëndësishme, paraqet një regjion që gjithsesi duhet mbrojtur dhe shfrytëzuar për qëllime ekonomike, turistike, shkencore dhe edukative.
- 2.Format e shumta dhe të llojllojshme morfologjike- cirqet, lumenjtë, liqenet, morenat, luginat e akullnajave, grykat, kanionet, shpellat dhe peizazhet atraktive relievo mund të shfrytëzohen për qëllime turistike, shkencore dhe edukative.
- 3.Gjeo-trashëgimia e larmishme dhe e begatshme e Malit Sharr, paraqet një komponentë të rëndësishme si në aspektin shkencor e edukativ, po ashtu edhe në atë turistik dhe duhet të ruhet dhe kultivohet si e tillë.
- 4.Veçimi i rajoneve të caktuara të pyjeve për parqe nacionale, duhet të nënkuptohet si qëllim me të cilin do të sigurohet përparimi i gjendjeve të përgjithshme dhe potencialin e pyjeve dhe tokës së pyjeve, por gjithashtu dhe për arsye të ekonomizimit të drejtë, me të cilën do të sigurohet bashkimi i qëllimeve ekologjike, estetike dhe ekonomike.
- 5.Organizimi dhe ndërtimi i sistemit të komunikacionit në pajtim me kategorizimin e vlerave dhe regjimit të shfrytëzimit;
- 6.Ndërtimi i ujësjellësve modern, deponive dhe infrastrukturë tjetër komunale në fshatra, përfshirja e fuqisë së tepërt punëtore të fshatrave malore në organizimin dhe rregullimin e Parkut,e tregut për prodhimet bujqësore të atij rajoni,
- 7.Stimulimi dhe financimi i zhvillimit të blegtorisë, e cila paraqet shenjë të veçantë të së me qëllim të realizimit të suksesshëm të masave mbrojtëse në Park, shteti, përmes politikës përkatëse kreditore dhe fiskale do të stimulojë

zhvillimin e lagjeve dhe veprimtarive në rrethinë, me qëllim që të përparohet mjedis i shëndosh jetësor dhe vlerat ambientale - të peizazhit.

8.Hapësira e cila propozohet të vendoset nën mbrojtje të veçantë nga ana e shtetit në kategorinë e Parkut Kombëtar, plotësisht e meriton atë nominim dhe me shpalljen e tij për Park Kombëtar do të mundohet që të arrihet mbrojtje adekuate, përparim dhe zhvillim të mirëmbajtur me interes për të gjithë shtetin dhe banorët e tij.

9.Me miratimin e Ligjit për shpalljen e pjesës së Malit Sharr Park Kombëtar nga ana e Kuvendit të Republikës së Maqedonisë, do të mundësohet mbrojtje efikase e kësaj hapësire dhe ruajtja e vlerave të veçanta me të cilat karakterizohet kjo pjesë e natyrës.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Anastasovski B.(2001), za biodiversitetot i upravuvane so zastiteni podracja vo Republika Makedonija, Skopje (13), 112- 126
- [2] Stevanović, V., Janković, M. (1978), Beograd: Pregled nekih znacajnih endemicnih i reliktnih vrsta visokoplaninske flore kosovskog dela Sar Planine, Priroda Kosova. 4, 212-217
- [3] Selmani A & Imeri R. (2009): Pellgu i Lumit Shkumbin, Shkup.(17)113-131,
- [4] Skenderi F. (2006): Popullsia dhe vendbanimet shqiptare në Maqedoni, Kumanovë.(6) 98-105
- [5] Ligji për Parkun Kombëtar “Mali Sharr” (1986), Gazeta Zyrtare KSAK 11/86, 28 mars
- [6] Mathieu S., Chantel Sobriono T. (2009): Shëtitje në Malin Sharr, Tetovë. 3, 33-36
- [7] Hisen Xh.(2013), Tetovë, Diversiteti i Malit Sharr. Nacional Media -Cabej, 18, 89-108